

פתח דבר

בשבח והודיה לה' הננו מוציאים לאור את הספר 'מחשבת החסידות - תורה ומצוות', ובו מבוארות בשפה ברורה ובסגנון קולח תפיסותיה המעמיקות של תורת החסידות בעניין מהות התורה וקיום המצוות.

הסדרה 'מחשבת החסידות' יצאה לאור לפני שנים רבות. היא נערכה על-פי שיעוריו של הגאון החסיד הרב יואל כהן שליט"א, ה'חוזר' וה'כותב' הראשי של תורת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. השיעורים מבוססים על הנאמר והנכתב בתורת החסידות על-ידי רבותינו נשיאינו לדורותיהם, ובעיקר על תורתו של הרבי.

בספר זה, שנערך מחדש בידי הרב מנחם שיחי ברוד, נכללו רק המאמרים העוסקים בעניין התורה והמצוות, בתוספת עניינים שלא נכללו במהדורה הראשונה והושלמו מתוך מאמרים נוספים של הרב כהן.

על שאר הנושאים שבספרי 'מחשבת החסידות' נכתבו במהלך העשורים האחרונים מאמרים מורחבים ומשוכללים על-ידי הרב כהן, והם נדפסו בגיליונות 'מעיינותיך', ואחר-כך רוכזו בספרים שיצאו לאור על-ידינו - 'סוגיות בחסידות' ו'המועדים בחסידות'. גם הקונטרס 'מהותן של ישראל', שיצא לאור על-ידי 'היכל מנחם' בורו-פארק הוא על בסיס הפרקים בעניין מהותו של יהודי שב'מחשבת החסידות', וגם הוא נדפס במהדורה האחרונה והסופית של ספרנו 'סוגיות בחסידות'. כך למעשה הספר הנוכחי על תורה ומצוות יחד עם הספרים 'המועדים בחסידות' ו'סוגיות בחסידות' הם מהדורה סופית ומשוכללת של סדרת 'מחשבת החסידות' המקורית מאת הרב כהן.

בסוף הספר הנוכחי הבאנו גם את הקונטרס 'גדרן של מצוות - חוקים ומשפטים - במשנתו של הרבי', שנכתב על-ידי הרב כהן ושייך לענייני ספר זה. הקונטרס יצא לאור לפני כעשרים שנה על-ידי הוצאת הספרים קה"ת, ותודתנו נתונה לה על האישור להדפיס את הקונטרס בספר הזה.

ויהי רצון שהעיסוק בלימוד החסידות ובענייני התורה והמצוות יהיה צעד נוסף לקירוב הגאולה, ובקרוב יקויים היעוד "לא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד", בביאת משיח צדקנו.

ספריית מעיינותיך

תוכן העניינים

15.....	הקדמת העורך
	מבוא
21.....	הנקודה האחת של החסידות

⊙ חלק ראשון - מצוות ⊙

	פרק א
41.....	התורה אינה יכולה להשתנות
	מדוע חיוני כל-כך להאמין שהקב"ה לא ישנה את התורה, ואיך העיקר הזה מעניק לנו הסתכלות אחרת על מהותן של התורה ומצוותיה
	פרק ב
47.....	מצוות בני נח ומצוות האבות
	מצוות בני נח נועדו להבטיח את התנהלותו התקינה של העולם בלבד. מצוות האבות היו שלב ביניים לקראת המצוות שניתנו במתן תורה

פרק ג

52..... מצוות האבות – כמו ריח

המצוות של האבות נמשלות לריח מפני שכמו הריח, שמתנדף במהירות, גם המצוות של האבות לא היה בכוחן להחדיר קדושה בתוך המציאות הגשמית

פרק ד

61..... כיצד האבות קיימו מצוות.

המצוות שהאבות קיימו היו במישור הרוחני, והפעולות הגשמיות שעשו היו כדי לתת למצוות האלה אחיזה בעולם הזה. מצווה אחת היתה להם שהיא בדוגמת המצוות שלנו

פרק ה

68..... מצוות שיוצרות זיכוך

הקב"ה בחר לתת לנו מצוות רבות, שכל אחת ואחת בעלת תוכן ומשמעות ייחודית, כדי שכל מצווה תפעל זיכוך ועידון של חלק אחר בנפש

פרק ו

73..... עבודת ה' בירורים'

הקב"ה הטיל על עם ישראל משימה – לזכך את העולם ולברור מתוכו את ניצוצות הקדושה

- כשיהודי נקלע למקום כלשהו, זה בשביל ה' בירורים' המחכים לו שם

פרק ז

76..... איך הקב"ה רוצה שנקיים מצוות

במצוות שניתן להן טעם או שאנו מבינים בעצמנו את ההיגיון שבהן רוצה הקב"ה שנקיים אותן מתוך הבנה והזדהות פנימית

פרק ח

81..... סוס קטן חייב להיות...

האיכרים שראו את הרכבת הבינו שאין היא נוסעת על ידי סוסים, אבל חיפשו את בכל-זאת איזה 'סוס קטן' - השכל מתקשה להשתחרר מהמושגים המוכרים לו

פרק ט

86..... להבין מתוך התבטלות

הקב"ה רוצה שנלמד את התורה ונבין בשכלנו את טעמי המצוות שגילה לנו, אבל הבסיס לכול הוא קבלת עול מלכות שמיים והתבטלות לרצון האלוקי שלמעלה מהשכל

פרק יז

135.....למה צריך שכר ועונש

מדוע האמונה בשכר ועונש היא מעיקרי הדת, והלוא האדם נדרש לעבוד את ה' "שלא על-מנת לקבל פרס", אלא 'עבודה מאהבה' דווקא?

פרק יח

140.....שילוב בין בחירה לקבלת עול

כדי שהעולם יהיה 'דירה' לקב"ה צריך שהאדם ירצה בבחירתו החופשית להכניסו ל'ביתו', ובה בעת האדם נדרש לעבוד את ה' מתוך קבלת עול

פרק יט

146.....שהעולם יחוש את הטוב

הקב"ה קבע שקיום התורה והמצוות מוליד שכר וההפך מזה גורר עונש, כדי שגם במושגי העולם הגשמי והתחתון עצמו ייקלט שהאמת האלוקית היא דבר טוב ואילו ההפך ממנה הוא רע

⊙ חלק שני - תורה ⊙

פרק א

153.....התורה כ'משל הקדמוני'

התורה שלנו מתחילה באות ב', אבל ב'תרגום השבעים' התורה מתחילה באות א' דווקא ■ כשיהודי לומד את התורה בעולם הזה, הוא מקבל גם את התורה העליונה

פרק ב

164.....המחלוקות בתורה

אם ההלכה נקבעת כדעה אחת, איך ייתכן לומר ש"אלו ואלו דברי אלוקים חיים"? ■ ומה משמעות סיפורי הגמרא על מחלוקת נגד הקב"ה, עד שהקב"ה אמר "נצחוני בניי"?

פרק ג

171.....ההלכה - אמת לאמיתה

יושבים תלמידי חכמים ודנים בסוגיה קשה, ולפתע נשמעת בתקול מן השמיים ומכריזה שההלכה כך וכך. אך תלמידי החכמים אינם מתרשמים ופוסקים להפך. איך ייתכן הדבר?

פרק ד

177..... כיצד מכוונים לאמיתתה של תורה? .....

כדי לברר את ההלכה ולהגיע למצב ש'דבר הו'ה' יאיר במוחו של האדם נדרשת התבטלות שלמה, בחינת 'ירושלים' - יראה שלמה ■ ואיך הדבר אינו סותר את העיקרון 'תורה לא בשמיים היא'?

פרק ה

183..... ההלכה היא הרצון העליון.....

ההבדל בין ההלכה לשאר ענייני התורה דומה להבדל שבין כוח השכל ובין כוח הרצון ■ השכל הוא אחד מכוחותיו של האדם, ואילו הרצון הוא האדם עצמו

פרק ו

190..... כשרב עומד לפסוק הלכה.....

מכיוון שההלכה באה מעצמותו יתברך, שאין לו שום גדר ו'צורה', אפשר לכוון אליה רק על-ידי התבטלות מוחלטת, עד כדי אובדן כל גדרי המציאות

⊙ קונטרס גדרן של מצוות - חוקים ומשפטים ⊙

197..... סעיפים א"ה: .....

החילוק בין "חוקים" ו"משפטים" ("עדות") במהותן, באופן קיומן ובפעולתן באדם המקיימן; ענין ה"חוקים" שבכל המצוות, שמהותן הוא רצון העליון, גם ב"משפטים", וגם ב"טעמים" שב"משפטים", וכן ב"משפטים" בפשטות - מצוות שבין אדם לחברו, והרמז לזה בפרשת פרה אדומה ■ ענין ה"משפטים" שבכל המצוות, שיש בכלן "טעם" ותוכן, גם ב"חוקים", וגם בענין ה"חוקה" שבהן (הקבלת-עול שבהן) ■ הרמז להתכללות זו ד"חוקים" ו"משפטים" בפרשת "משפטים" ■ היסוד לשני ענינים אלו שבכל המצוות - זה שיש בהם "גדרי הנותן" ו"גדרי המקבל"

211..... סעיפים ט"א .....

ענין ה"חוקים" שבמצוות (שיסודן הוא רצון העליון) נתחדש במתן תורה, ומשום כך התחלת עשרת הדברות היא בתיבת "אנכי" ראשית-יבות "אנא נפשי כתיבת יהבית", ולכן ניתנה התורה על הר סיני "דמכיך מכל טוריא" ■ זהו גם ביאור אחד מעיקרי הדת שהמצוות שבמתן תורה אי אפשר שישתנו (דלא כמצוות שלפני מתן תורה)

הקדמת העורך

בשנת תשמ"א, בהיותי תלמיד בישיבת תומכי תמימים המרכזית בחצר הרבי בניו־זורק, במסגרת ה'קבוצה' מארץ הקודש, הייתה לי הזכות לכתוב בעבור הגה"ח הרב יואל כהן את מאמריו המועמקים.

בכלל, עצם המפגש שלנו, תלמידי ה'קבוצה' מאה"ק, עם הרב כהן, הותיר עלינו חותם עמוק. זכינו לשמוע מפיו שיעור בחסידות בכל בוקר, וכל שיעור כזה היה חוויה מטלטלת. בשלב הזה של חיינו היינו כבר אחרי שבע שנים בתומכי תמימים, שבהן למדנו חסידות בכל יום, בבוקר ובערב. שמענו שיעורים בחסידות ממשפיעים נודעים. אודה ולא אבוש כי באותו זמן סברתי שאני מבין משהו בתורת החסידות... ואז אתה נכנס לשיעורים של הרב כהן ומתברר לך שאינך מבין דבר.

אני זוכר היטב את תחושת הביטול העמוקה שמילאה אותנו. כשאתה רואה איך הוא ניגש למאמר חסידות, צולל לעומקו, מעלה שאלות קשות, ואחרי־כך מגיש הסבר בהיר שהופך את כל המעקשים למישור – אתה מתחיל לקלוט מהו לימוד אמיתי, ואיזו דרך ארוכה עדיין משתרעת לפנינו. אתה עומד נפעם מול העומקים שהוא חושף בהערה של הרבי או בשורה של מאמר חסידות מוגה. התחושה היא כי אתה כמו ילד קטן שמתחיל ללמוד גמרא.

ובעיקר הוקסמנו מהבהירות. היכולת המופלאה של הרב כהן להסביר דברים עמוקים ומופשטים בבהירות, בצורה שכל אחד ואחד יכול להבין. כושר הניתוח המיוחד שלו, כוח ההסברה הנדיר שניחן בו, עם המשלים והדוגמאות שהוא יודע להביא על כל דבר מופשט ועמוק, לצד איזמל ההיגיון הבריא המאפיין את שיעוריו – כל אלה הפכו גם את הדברים המורכבים והדקים ביותר לבהירים וברורים, כאילו היו מוכנים מאליהם.

■

כאשר העיתון 'כפר חב"ד' ביקש מהרב כהן לכתוב מאמרים בעבור העיתון, השיב כי הכתיבה גוזלת ממנו זמן רב, שאינו מצוי בידו, והציע שהוא יאמר את הדברים בפני מי שיעלה אותם על הכתב, והמשימה הזאת הוטלה עליי.

כך הייתה לי הזכות הנדירה לכתוב מפיו הרב כהן את מאמריו, שהחלו להופיע בסדרת 'מחשבת החסידות'. זו הייתה בעבורי חוויה מרגשת מאוד ומעוררת השראה. הייתי בא אל ביתו, ומתקבל בחביבות הטבעית האופיינית לו, שבה התייחס לכל בחור ונער. רעייתו

הייתה מוזגת לו כוס תה גדולה, והוא היה לוגם ממנה אט-אט, בעודו שוקע במחשבות. לאחר מכן היה קם, ומתחיל להתהלך הלך וחזור לאורך שולחן הסלון הגדול, מגבש את הדברים במוחו הגאוני, ומתחיל להרצות את הדברים, כשהם בנויים לתלפיות.

הייתי רושם את דבריו תוך כדי דיבורו, משתדל שלא להחסיר שום פרט. לאחר מכן הייתי הולך לחדרי בישיבה, ויושב לכתוב את המאמר במכונת הכתיבה, בלשון שתהיה מובנת לקהל הקוראים. את דפי המאמר הכתוב הייתי מביא אל הרב כהן להגהה, והערותיו ותיקוניו החכימו אותי מאוד. הם לימדו אותי מהו דיוק במונחים ובהגדרות, וכמה חשוב, גם כשעוסקים בהגשת רעיונות החסידות לקהל הרחב – להישאר צמודים למקור ולשמור על הכוונה הפנימית.

הוספתי לעסוק במלאכה זו של כתיבת מאמריו גם בשנים המאוחרות יותר, בשובי לארץ. הייתי מקבל את דבריו בקלטות, מקשיב להן וכותב את המאמרים עליהן. כעבור זמן הצטרפו למלאכה הרב משה שי' חפר והרב משה שי' מרינובסקי, וכתבו את המאמרים הבאים בסדרה.

■

המאמרים האלה עוררו הדים רבים. הם פתחו צוהר למעמיקה של תורת החסידות, וחשפו את האור הבהיר שהיא שופכת על עולם המחשבה היהודי. סדרת המאמרים הקיפה מגוון רחב של תחומים מהותיים ויסודיים, כמו אמונת ה', ידיעת ה', ייחוד ה', מהותו של יהודי, מהות התורה והמצוות, י"ג עיקרי האמונה, שכר ועונש, נס וטבע, גאולה וביאת המשיח ועוד.

ברבות השנים קנתה לה הסדרה קהל קוראים נאמן, בקרב שוחרי תורה וחסידות והמוני בית ישראל, שציפו בשקיקה למאמר החדש. גם לומדי חסידות ותיקים הפיקו מהמאמרים תועלת רבה, בזכות התמונה הרחבה שנפרשה בהם וההסבר הבהיר של מושגי החסידות.

המאמרים האלה מבוססים על הנאמר והנכתב בתורת החסידות עלידי רבותינו נשיאינו לדורותיהם. עיקרי הביאורים נלקטו ועובדו מתוך תורתו של הרבי, מאמריו, שיחותיו, רשימותיו ואגרות הקודש שלו.

■

לפני כעשרים שנה כונסו המאמרים ונדפסו בסדרת הספרים 'מחשבת החסידות'. העריכה, הסידור מחדש והחלוקה לפרקים נעשו עלידי הרב מנחם-מענדל שי' קפלן.

עכשיו המאמרים יוצאים לאור מחדש, בעריכה מחודשת. כך זה מתמקד כולו בשני נושאים – המצוות והתורה.

החלק הראשון עוסק במצוות – מהות המצוות; ההבדל בין המצוות שקיימו האבות למצוות שניתנו במתן תורה; כיצד צריך לקיים את המצוות, מתוך קבלת עול או מתוך הכרה והפנמה; מעלת המצוות המעשיות; חשיבות הכוונה והרגש בקיום המצוות; שכר המצוות ועוד.

החלק השני מבהיר את עניינה של התורה – מהותה של התורה; מדוע יש בה מחלוקות; מהי ההלכה; וכיצד זוכים לכוון לאמיתה של הלכה.

שאר המאמרים שבסדרה לא נדפסו בספר זה, מכיוון שבשנים האחרונות יצאו לאור ספרים מהרב כהן שיחי', שהתכנים שבהם עוסקים באותם עניינים והם מוגשים שם ביתר הרחבה. אלה הספרים 'סוגיות בחסידות' ו'המועדים בחסידות', שיצאו לאור על-ידי ספריית מעיינותיך, וקונטרס 'מהותן של ישראל', שיצא לאור על-ידי 'היכל מנחם' בורו-פארק ונדפס גם כן בסוף הספר 'סוגיות בחסידות'.

עריכת המהדורה הזאת היתה בעבורי סגירת מעגל נעימה. המאמרים עברו ליטוש סגנוני, כדי שהקריאה בהם תהיה זורמת יותר, נוספו מקורות רבים לדברים, והמאמרים סודרו בסדר חדש, שיש בו כדי ליצור מבנה המתגבש והולך עם הקריאה לכדי תמונה רחבה ומקיפה.

■

מובן מאליו כי הקריאה בספר אינה יכולה לשמש כתחליף ללימוד ספרי החסידות עצמם. לתורת החסידות סגולה מיוחדת, בכוחה לעורר ולהאיר את נשמת הלומד. סגולה זו קיימת רק בלימוד ספרי תורת החסידות עצמם, שבהם הדברים מופיעים ב'לשון הרב' כפי שנאמרו ונכתבו במאמרים ובשיחות על-ידי רבותינו נשיאינו.

תפילתנו לה' יתברך שספר זה יתקבל בשמחה בקרב המוני בית ישראל, הצמאים להכיר את רעיונות תורת החסידות, יעודד את הלימוד בספרי תורת החסידות ויגביר את הפצת מעיינות החסידות חוצה. יהי רצון שיהיה זה צעד נוסף לקירוב הגאולה וביאת משיח צדקנו, כהבטחת מלך המשיח לבעש"ט: "לכשיפוצו מעיינותיך חוצה – קאתי מר", במהרה בימינו ממש.

מנחם מענדל הלוי ברוד – העורך

פרק א

התורה אינה יכולה להשתנות

מדוע חיוני כלי־כך להאמין שהקב"ה לא ישנה את התורה, ואיך העיקר הזה מעניק לנו הסתכלות אחרת על מהותן של התורה ומצוותיה

בתורה, כי דין זה עצמו נאמר בתורה – שיש לשמוע בקולו של הנביא אם הוא משנה מצווה כ'הוראת שעה'²].

הספרים העוסקים בשלושה־עשר העיקרים דנים בשאלה מדוע הרמב"ם הכליל את העניין הזה בתוך י"ג עיקרי האמונה. הרי לא מדובר כאן בצורך להאמין שאין בכוחו של אדם לשנות את התורה. כוונת הרמב"ם היא לשלול את האפשרות שהקב"ה עצמו ישנה או יחליף את התורה, ועל כך הוא אומר, שחובה על יהודי להאמין כי הקב"ה לא יעשה גירעון או תוספת בתורה. על כך יש לשאול קודם כול – מנין לרמב"ם שאכן הקב"ה לא ישנה

אחד משלושה־עשר העיקרים של האמונה היהודית, שנקבעו על־ידי הרמב"ם, הוא העיקר התשיעי, הקובע כי "זאת התורה לא תהיה מוחלפת, ולא תהא תורה אחרת מאת הבורא יתברך שמו"¹. כלומר, אחד מעיקרי האמונה הוא שהתורה שלפנינו נצחית, ושהקב"ה לעולם לא יחליף אותה ולא ישנה אותה.

[הקביעה שנביא יכול לשנות ממצוות התורה – כמו אליהו שהקריב קרבן בהר הכרמל, אף־על־פי שאחרי שנבחרה ירושלים נאסרה ההקרבה בכמות – היא רק בדרך 'הוראת שעה'. אין בכך שינוי של דין

(1) על־פי פירוש המשניות של הרמב"ם, סנהדרין, הקדמה לפרק י.

(2) ראה רמב"ם, הלכות ממרים, פרק ב, הלכה ד.

עלינו להניח אפוא שלרמב"ם היו מקורות ברורים שמהם עולה בבירור כי דבר כזה לא יקרה וכי הקב"ה לא ישנה ולא יחליף את תורתו. אבל גם אם יש מאמר חז"ל כזה – כיצד הוא נהפך לעיקר באמונה? יש מאמרי חז"ל רבים שאנו מצווים להאמין בהם ואין הם מוגדרים עיקרים באמונה.

למשל, מצאנו בדברי חז"ל⁵ שיש שבעה רקיעים, ואפילו יש פירוט של הברואים שבכל אחד ואחד מהרקיעים האלה. ברור שחובה להאמין בכך, כמו שחייבים להאמין בכל מילה הכתובה בתורה שבכתב ושבעל פה, אך אין זה נהפך לעיקר באמונה. וכי יעלה על הדעת שהאמונה בקיומם של שבעת הרקיעים היא חלק מעיקרי האמונה? מדוע אפוא כלל הרמב"ם את נצחיותה של התורה בתוך שלושה עשר העיקרים, האם רק בגלל שהיה לו מקור לכך בדברי חז"ל?

התורה איננה אמצעי להשגת מטרת

תורת החסידות מסבירה, שעיקר הדגש כאן אינו על מה שיקרה או לא יקרה בעתיד, אלא על כך שהתורה בעצם מהותה אינה ניתנת כלל לחילוף ולשינוי. אחד מעיקרי האמונה הוא להאמין שהתורה היא תורה כזאת, שאינה ניתנת לשינויים ולתמורות.

אכן יש בתורה ובמצוות כוונה "לצרף את הבריות", אך מטרה וכוונה זו משניות הן. לא זו הכוונה העיקרית והמטרה העיקרית

את התורה ולא יחליט יום אחד להוסיף או לגרוע ממצותיה?

לכאורה אפשר היה לומר שהרמב"ם סבור שלא ייתכן כי יחול שינוי ברצונו של הקב"ה, כמו שנאמר "פי לא אָדָם הוא לְהַנְתֵּם"³. אם הקב"ה נתן לנו תורה ומצוות, לא ישנה את דעתו ולא יחליף את רצונו. אבל הסבר זה אינו מספק. עדיין ייתכן שיחול שינוי באחת ממצוות התורה לא מפני שחל שינוי חס ושלום ברצון האלוקי עצמו, אלא בשל הצורך להתאים את הרצון האלוקי למצבם של הברואים, כאשר המצב הזה משתנה.

להפך, הגיוני הוא לומר שיתכן אפשרות של שינוי במצוות התורה על-ידי הקב"ה. ידועים דברי המדרש שמטרת המצוות היא "לצרף בהן את הבריות"⁴, היינו שכוונת המצוות היא לפעול זיכוך ביהודי שמקיים אותן. והלוא בתהליך של זיכוך ועידון יש שלבים, ולפעמים משנים את התהליך כדי להתאים אותו למצב הזיכוך. אנחנו מכירים תופעה זו בחינוך, ברפואה וכדומה, שבתחילה נותנים הוראות מסוימות, ולפי המצב משנים אותן.

על סמך מה אנחנו שוללים אפשרות שהקב"ה יחליט יום אחד כי הבירור והזיכוך של העולם ושל עם ישראל מחייב להוסיף מצוות או לגרוע מהן?

(3) שמואל א' טו, כט.

(4) בראשית רבה, פרשה מד. חובת הלבבות שער חשבון הנפש פרק ג, החשבון התשיעי.

(5) חגיגה יב, ב.

עשויות להשתנות, כשחל שינוי במצבו של המחונך או החולה, שכן להוראות כשהן לעצמן אין זכות קיום עצמאית. עניינן של הוראות הרופא מתבטא ביכולתן לרפא את החולה או להקל את סבלו. אם מסיבה כלשהי אין צורך בתועלת שההוראות האלה מביאות, או שאין הן מביאות עוד תועלת כלשהי – הן נעשות חסרות ערך, שכן אין הן קיימות בזכות עצמן, והן משמשות רק אמצעי להשגת מטרות אחרות. לכן הן עשויות להשתנות. אבל התורה, שעומדת בזכות עצמה כחכמתו ורצונו של הקב"ה, אינה יכולה להשתנות כלל וכלל, כשם שהקב"ה אינו משתנה.

התורה היא התכלית

סיכומו של דבר:

יש דברים שכל עניינם לשמש אמצעי להשגת מטרה מסוימת. אין הם תכלית ומטרה לעצמם, וכל תפקידם לשרת מטרה אחרת. דברים כאלה אינם נצחיים מעצם מהותם, שכן הם תלויים תמיד במטרה שאותה עליהם לשרת. אם כדי להשיג את המטרה יש לשנות את האמצעים – אין שום סיבה שלא לעשות זאת, כי לא האמצעים הם העיקר אלא המטרה.

לעומת זה, התורה היא עצמה המטרה והיא עצמה התכלית. התורה אינה קיימת למען העולם, והיא לא נועדה במקורה לכוון את החיים בעולם. התורה היא מהות עצמאית, שמאוחדת במהותו ועצמותו של הקב"ה, וכזאת יש לה קיום עצמאי שאינו

של התורה. התורה לא נועדה בעיקרה לזכך את האדם. יש לה מטרה אחרת לגמרי, אלא שבדרך אגב, כביכול, היא גם מזככת את הבריות.

על התורה נאמר: "אורייתא וקוב"ה כולא חד"⁶. כלומר, הקב"ה ותורתו הם דבר אחד ואי־אפשר להפריד ביניהם. כך נאמר גם בגמרא⁷ שהמילה 'אנכי' שאמר הקב"ה בעת מתן תורה ('אֲנִי ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּיַת עֶבְדִּים') היא ראשי תיבות של המילים "אנא נפשי כתבתי יהבית". הפירוש הפשוט של המילים האלה הוא: "אני עצמי כתבתי ונתתי" (את התורה), אך תורת החסידות⁸ מפרשת מאמר זה במשמעות עמוקה יותר – אני את נפשי כתבתי ונתתי. היינו שהתורה אינה דבר נפרד מהקב"ה, אלא היא – הוא עצמו.

משמעות הדבר, שהתורה לא באה לשרת מטרה כלשהי, חשובה ונעלה ככל שתהיה. התורה איננה אמצעי להשגת מטרות. היא עומדת בפני עצמה, כחלק מעצמותו של הקב"ה, כחכמתו ורצונו העצמתיים. וכשם שאי־אפשר לומר שהקב"ה קיים בעבור מטרה כלשהי חס ושלום, כך לא ייתכן לומר שהתורה קיימת למען מטרה כלשהי.

משום כך לא ייתכן שהתורה תשתנה ביום מן הימים. הוראות של רופא או של מחנך

6) תניא פרק ד וריש פרק כג, בשם הזוהר. וראה זוהר חלק א כד, א. חלק ב ס, א. ועוד.

7) שבת קה, א ע"פ גרסת העין יעקב.

8) לקוטי תורה שלח מח, ד. ספר המאמרים תרע"ח, עמ' תנו.

בשכלנו האנושי כדבר צודק והוגן. זו הסיבה שלא ייתכן כלל שהתורה תתחלף ברבות הימים. אילו היתה התורה אמצעי בלבד, והמטרה היתה שלמות ותיקון העולם – היה אכן מקום לשינויים בתורה, לאור מצב העולם המשתנה. אך לאמיתו של דבר המצב הוא הפוך – התורה היא עצמה המטרה והתכלית, שכן היא חכמתו העצמותית של הקב"ה. אין שום שינוי בעולם שיוכל לגרום שינויים בקב"ה או בחכמתו. לכן לא ייתכנו בתורה שינויים כלשהם.

'פנימיות הרצון' 'חיצוניות הרצון'

רצונו של הקב"ה המתגלם בתורה מוגדר בתורת החסידות 'פנימיות הרצון', בעוד הרצון האלוקי בקיומו של העולם הוא בבחינת 'חיצוניות הרצון'.

גם באדם אנו מוצאים את שני סוגי הרצונות האלה:

'חיצוניות הרצון' היא רצון שמטרתו לספק רצון אחר. למשל, רצונו של האדם למצוא עבודה הוא 'חיצוניות הרצון', שכן הוא משרת רצון אחר – את הרצון להשיג כסף לפרנסתו. אך גם הרצון להשיג כסף הוא רצון חיצוני, כי הסיבה לרצונו של האדם בכסף היא כדי שיוכל לממש רצונות אחרים – הרצון לאכול ולשתות, להתלבש, להשיג דירה, לשלם שכר לימוד וכדומה. ומדוע הוא רוצה את כל אלה? גם זאת כדי לספק רצון אחר – הרצון לחיות.

מותנה כלל בנעשה בעולם. להפך, העולם נברא בשביל התורה, והדבר נאמר במפורש בדברי חז"ל המפורסמים על המילה "בראשית" – "בשביל התורה שנקראת ראשית"⁹. לא התורה מתאימה את עצמה אל העולם, אלא העולם הוא שנברא על-פי התורה.

העובדה שהתורה והמצוות מבטיחות את תקינות החיים בעולם, והעובדה שעל-ידי התורה האדם מזדכך – אינן נובעות מכך שהתורה מותאמת למצב העולם. להפך, מאחר שהעולם נברא על-פי התורה, מובן שרק חיים התואמים את התורה יכולים להבטיח סדר חיים הוגן וטוב בעולם, ושהאדם יזדכך. אך מטרת אלה אינן העיקר, אלא תוצאה משנית בלבד.

לדוגמה, כשאנו לומדים את ההלכה "שניים או חזין בטלית... יחלוקו"¹⁰, ואנו שואלים מדוע נפסק כך בתורה, התשובה היא: כך רוצה הקב"ה בחכמתו וברצונו העצמותיים. ההלכה לא נפסקה רק כדי שאם אכן יקרה מקרה כזה בעולם ייפסק הדין בצורה שתבטיח צדק ויושר בעולם. אם אלה היו פני הדברים, משמעות הדבר היתה שההלכה ניתנה רק בשביל העולם, ולא היא: ההלכה נקבעה כפי שנפסקה רק מפני שכן עלה ברצונו של הקב"ה, ולכן חשיבותה עומדת בעינה גם אם מקרה כזה לא יתרחש לעולם. ומאחר שהעולם נברא על-פי התורה, לכן פסק ההלכה מתקבל גם

9) בראשית רבה פרשה א. ועוד.

10) בבא מציעא ב,א.

שהקב"ה ציווה לפני מתן תורה לבין המצוות שנתן לנו בתורה. המצוות שקודם מתן תורה היו בבחינת 'חיצוניות הרצון' בלבד: הן נועדו להשיג מטרה – את שלמות העולם ותיקונו, זיכוכ האדם וכדומה. מצוות אלה לא היו תכלית לעצמן, ולכן חלו בהן שינויים, על-פי מצב העולם המשתנה.

במתן תורה נוצר מושג חדש: "אנא נפשי כתבית יבית". בעת מעמד הר סיני נתן הקב"ה לעמו את תורתו העצמותית, את עצמו, את חכמתו ורצונו. תורה זו היא 'פנימיות הרצון'. היא אינה קיימת לצורך תיקון העולם, אלא כמציאות עצמאית, כמטרה וכתכלית לעצמה.

ומאחר שהתורה מאוחדת לחלוטין עם הקב"ה, לכן לא ייתכן כלל שיחול בה שינוי כתוצאה משינוי שיחול במצב העולם. התורה אינה 'תפורה' לפי מידותיו של העולם, אלא להפך, העולם כולו נברא על-פי התורה. לכן "זאת התורה לא תהיה מוחלפת".

מטרה עיקרית ומטרה משנית

אמנם יש בתורה גם כוונה "לצרף את הבריות". במצוות תפילין, למשל, יש כוונה לזכך את המוח ואת הלב של היהודי. אך כוונה זו היא משנית, תוספת על עיקר הכוונה. כך גם כל טעמי המצוות הרוחניים – כמו כל ההשפעות הנוצרות בעולמות העליונים על-ידי קיום המצוות – אינם הטעמים המהותיים והעיקריים. הם נכונים, אך אינם ממצים את עיקר מהותן של

אם כן, כל הרצונות הללו הם רצונות חיצוניים, שמשמשים אמצעים להשגת מטרתם. אבל איך נגדיר את רצונו של האדם לחיות? האם זה רצון שנועד לשרת מטרת כלשהי? לא ולא. הוא רוצה לחיות לא כדי להשיג מטרה כלשהי, אלא מפני שהוא רוצה לחיות. הרצון הזה עצמו הוא המטרה והוא התכלית, והוא נובע מעצם מציאותו של האדם. לכן הרצון הזה מוגדר 'פנימיות הרצון'.

ההבדל בין שני סוגי הרצונות מוביל להבדל מהותי ביניהם:

הרצון החיצוני, מעצם טבעו, נתון לשינויים. מאחר שכל תכליתו לשרת מטרה מסוימת, הרי כשנוצר מצב שהמטרה תוכל להיות מושגת בדרך אחרת – ישתנה הרצון. למשל, האדם רוצה לעבוד מפני שהוא זקוק לכסף. אך אם יוכל להשיג כסף בלי לעבוד – לא ירצה לעבוד. שכן רצונו לעבוד אינו אלא אמצעי, וכל דבר שהוא אמצעי להשגת מטרה אחרת יכול להשתנות, כאשר אין בו עוד צורך להשגת אותה מטרה.

לעומת זה 'פנימיות הרצון' אינה יכולה להשתנות בשום פנים ואופן, מכיוון שרצון זה עצמו הוא המטרה והתכלית. לכן לא ייתכן שיחול שינוי כלשהו ברצונו של האדם לחיות. גם אם האדם לא יצליח בחייו וייכשל בכל שאיפותיו ומעשיו – הרצון לחיות לא ישתנה, שכן האדם אינו חי כדי להצליח וכדי להשיג משהו. הוא חי מפני שהוא חי, ולכן לא ייתכן שיחול שינוי ברצון הזה.

הבדל זה בין 'חיצוניות הרצון' לבין 'פנימיות הרצון' הוא גם ההבדל בין המצוות

המצוות שנעשו על־ידי האבות היה להן גדר של ציוויים שנועדו לתקן את העולם, ואילו התורה והמצוות שניתנו בעת מתן תורה הם דברים עצמותיים, חכמתו ורצונו של הקב"ה, המאחדים איתו באחדות גמורה.

זו למעשה משמעותו של העיקר התשיעי, הקובע ש"זאת התורה לא תהיה מוחלפת". מטרתו של עיקר זה להחדיר ביהודי את ההכרה האמיתית במהותה של התורה. יהודי צריך לדעת שהתורה לא נועדה לתקן את העולם בלבד. עליו להאמין באמונה שלמה שהתורה היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהיא מאוחדת איתו לגמרי, ושהקב"ה והתורה אינם שני דברים נפרדים אלא מהות אחת. לכן כשם שלא ייתכן שינוי חס ושלום בקב"ה עצמו, כך אין להעלות על הדעת שום שינוי בתורה, שהיא דבר אחד איתו. ידיעת דבר זה היא עיקר בדת ישראל!

המצוות. עיקר מהותן של התורה והמצוות הוא למעלה מכל טעם והסבר. הן רצונו וחכמתו העצמותיים של הקב"ה בכבודו ובעצמו. דרגה זו התגלתה רק בעת מתן תורה.

בכך טמון ההסבר לדברי הרמב"ם: "ושים לבך על העיקר הגדול... שכל מה שאנו מרחיקים או עושים היום – אין אנו עושים אלא במצוות הקב"ה על־ידי משה רבנו עליו השלום, לא שהקב"ה אמר זה לנביאים שלפניו. כגון: זה שאין אנו אוכלין אבר מן החי – אינו מפני שהקב"ה אסרו לנח, אלא לפי שמה שאסר עלינו אבר מן החי, במה שציווה בסיני שיתקיים איסור אבר מן החי. וכמורכך, אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו עליו השלום מל עצמו ואנשי ביתו, אלא מפני שהקב"ה ציווה אותנו על־ידי משה רבנו שנמול כמו שמל אברהם אבינו עליו השלום"¹¹.

(11) פירוש המשניות למסכת חולין, סוף פרק גיד הנשה.